

O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI

VOL. 2 ISS: 1 (2025)

INSURANCE MARKET OF UZBEKISTAN СТРАХОВОЙ РЫНОК УЗБЕКИСТАНА

INSURANCE

№	MUNDARIJA	Page
1.	YASHIL SUG'URTA ORQALI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA EKOLOGIYANI ASRASH <i>Yuldashev Akromjon Qurbonnazarovich, To'rayev Sherxon Mo'min o'g'li</i>	3
2.	IQLIM O'ZGARISHI TA'SIRIDAGI MOLIYAVIY YO'QOTISHLARDAN HIMOYALASHDA INDEKS SUG'URTALASHNI JORIY ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI <i>Yadgarov Akram Akbarovich</i>	6
3.	O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH JARAYONLARI TAHLILI <i>Nurullaev Abdulaziz Sirojiddinovich</i>	9
4.	СУГУРТА БОЗОРИ ВА МОЛИЯВИЙ КОНВЕРГЕНЦИЯ ЖАРАЁНИДА УНИНГ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ <i>Халиков Умид Рахматуллаевич</i>	13
5.	СУГУРТА КОМПАНИЯЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИНИ ЖОЙЛАШТИРИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ <i>Маврулова Нулуфар Абдухалиловна</i>	18
6.	REGULATORY AND FINANCIAL BARRIERS TO SME DEVELOPMENT IN EMERGING MARKETS (IN CASE OF UZBEKISTAN) <i>Tojiyev Abror Rakhmonalievich, Rakhmonaliev Abbos Abror ugli</i>	21
7.	TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA BANK MAHSULOTLARINI SOTISH AMALIYOTINING RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI <i>Yunusova Shaxlo Raximdjanoyna</i>	24
8.	USING MARKETING STRATEGIES TO ENHANCE THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY <i>Bobomurodov Kayimjon Homidovich</i>	29
9.	НЕЙРОМАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ: ГЛУБОКОЕ ПОНИМАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ВЫБОРА <i>Юлдашев Жамшид Абрарович</i>	32
10.	ЎЗБЕКИСТОН АҲОЛИСИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИДАГИ ТАФОВУТЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ- СТАТИСТИК ТАҲЛИЛИ <i>Илёсова Дилбар Исмоил қизи</i>	35
11.	KORPORATIV TUZILMALARDA AKSIYALAR BOZORIDAN MOLIYAVIY RESURSLAR JALB QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH <i>Xasanov Xayrullo Nasrullayevich</i>	38
12.	ISHSIZLIKNI KAMAYTIRISH UCHUN KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RIVOJLANTIRISH <i>Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi, Tohirjonov Rahmatillo Farhodjon o'g'li, Hayitaliyev Jahongir Komiljon o'g'li</i>	41
13.	SOLIQ BAZASINI ANIQLASH METODOLOGIYASIGA OID UMUMIY NAZARIYA VA YONDASHUVLAR <i>Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna</i>	43

KORPORATIV TUZILMALARDA AKSIYALAR BOZORIDAN MOLIVAVIY RESURLAR JALB QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Xasanov Xayrullo Nasrullayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

email: khayrullo.khasanov@bk.ru

ARTICLE INFORMATION	ABSTRACT
Volume: 2 Issue: 1 DOI: https://doi.org/10.55439/INS/vol2_iss1/252	Mazkur maqolada korporativ tuzilmalarning aksiyalar bozorida ishtirokining nazariy va ilmiy asoslari bayon etilgan. Mamlakatimiz qimmatli qog'ozlar bozorida aksiyadorlik jamiyatlarining ishtiroki, hususan aksiyalar savdo hajmi, amalga oshirilgan bitimlar bo'yicha amaldagi holati tahlil qilingan. O'zbekistonda aksiyalar bozorini yanada rivojlantirishga doir ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.
KEYWORDS	<i>aksiyalar bozori, fond bozori, aksiyadorlik jamiyati, moliyaviy resurslar, moliya strategiyasi, aksiya, fond bozori, moliyaviy ta'minot, strategiya, investitsiyalar.</i>

Kirish (Введение /Introduction)

Milliy iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish mamlakatimiz istiqbolli strategiyalarining ustuvor vazifalaridan bo'lib, korporativ tuzilmalar tomonidan ichki va tashqi moliyaviy resurslaridan foydalanishni talab qiladi. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi va O'zbekiston Respublikasining xalqaro hamjamiyatiga integratsiyalashuvi investorlar uchun har tomonlama qulay, o'zaro manfaatli sharoitlar va iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash uchun sharoitlar yaratishni talab qiladi. Albatta, buning muhim shartlaridan biri barqaror iqtisodiy rivojlanishdir, bunday maqsadga esa investitsiya faolligini oshirmasdan turib erishish murakkab hisoblanadi. Investitsion jarayonlarni jadallashtirish va yirik xorijiy investitsiyalarni jalb qilish muammosi mamlakatimizda investitsiya muhitini yaxshilashni taqozo etadi. Bu masalani hal etishning optimal yo'nalishlaridan biri moliyaviy resurslarini iqtisodiyot tarmoqlariga qayta taqsimlashning eng samarali mexanizmi sifatida ichki fond bozorini rivojlantirish hisoblanadi.

Keyingi yillarda O'zbekiston Respublikasida kapital bozorini yanada rivojlantirish orqali fond bozorida korporativ tuzilmalar ishtirokini takomillashtirishning iqtisodiy-huquqiy asoslari rivojlantirib kelinmoqda. Jumladan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 2 sentyabrdagi "Kapital bozorini rivojlantirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-291-sonli qarori [1] qabul qilinishi kapital bozorini yanada rivojlantirish, uning infratuzilmasini takomillashtirish, investorlarni kapital bozoriga jalb etishni rag'batlantirish, chet el investorlari uchun mahalliy fond bozorida qatnashish tartibini soddalashtirish va investorlarning huquqlarini himoya qilish singari ustuvor masalalarni o'z ichiga olgan.

Ta'kidlash kerakki, arzon tashqi moliyalashtirish manbalariga kirishdagi qiyinchiliklar, kapital bozorini rivojlantirishdagi muammo va kamchiliklar, korporativ tuzilmalar tomonidan aksiyalar bozorida ishtirokining pastligi milliy fond bozorining zaif rivojlanishi hamda uning salohiyatidan to'liq foydalanmaslik iqtisodiyot raqobatbardoshligini pasayishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun investitsiya jozibadorligini oshirish yo'llarini o'rganish va korporativ tuzilmalarning investitsiya ehtiyojlarini moliyalashtirish uchun fond bozorini jalb qilish dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Адабиётлар таҳлили. (Обзор литературы / Literature review).

Korporativ tuzilmalar tomonidan moliyaviy resurslar jalb qilish orqali kapital bozorini rivojlantirish masalalari mamlakatimiz va xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan qator tadqiqotlar amalga oshirib kelinmoqda.

Jahon moliya bozorini rivojlanishining joriy tendensiyalarini tahlil qiladigan bo'lsak, bugungi kunda fond bozorlarini rivojlanishining asosiy yo'nalishlari sifatida moliyaviy texnologiyalarni shiddat bilan kirib kelayotganligi hamda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanishni rivojlanib borayotganligini alohida qayd etish kerak. Shu bilan birga aksariyat qarz yoki mulkiy instrumentlarni "yashil"lik statusiga ustuvorlik berilmoqda. Bu esa kelgusida fond bozorlari orqali yashil iqtisodiyotni barpo qilishda muhim ahamiyatga ega ekanligini o'zida namoyon etadi [2].

Fond bozori moliyaviy bozorning bir qismi bo'lib, unda "uzoq muddatli pul" deb ataladigan ya'ni bir yildan ortiq muddatga ega bo'lgan mablag'lar realizatsiya qilinadi. Kapital bozorida erkin kapital va investitsiyalar turli foydali moliyaviy aktivlarga qayta taqsimlanadi [3]. Kapital bozori - o'rta va uzoq muddatli moliyaviy vositalar bozori bo'lib, ya'ni investitsiyalarning daromadlilik davri nuqtasi nazaridan bir yildan kam bo'lmagan davrni o'z ichiga oladi. Ushbu xususiyat mazkur bozorda yirik kapitalni jalb qilish uchun qulay bo'lishi nuqtai nazaridan ifodalaniib, iqtisodiyotda sodir bo'layotgan jarayonlarga real ta'sir ko'rsatadi [4]. Jahon moliya bozori, mustahkam ishonch asosida qurilishi kerak. Jahon iqtisodiyotida ro'y berayotgan geosiyosiy va iqtisodiy muammolar xalqaro fond bozori arxitekturasini o'zgarishiga salbiy ta'sir qilayabdi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Chunki ayrim davlatlar iqtisodiyotiga kiritilayotgan turli darajadagi sanksiyalar bilvosita qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalarga va daromadlarga ham ta'sir ko'rsatib jahon kapital bozorida investorlar o'rtasidagi ishonchni yo'qolishiga olib kelmoqda. Shuning bugungi kunda mustahkam ishonch va daromadlari kafolatlangan jahon kapital bozorini fundamental asolarini rivojlantirishga doir tadqiqotlarni amalga oshirish dolzarb hisoblanadi [5].

Investitsiyalar nazariyasida kapital bozori, investitsiya kiritish orqali daromadga ega bo'lish, shu jumladan kafolatlangan daromadni ta'minlash, erkin shaklda yoki olingan qarz manbalarini qaytarishni hisobga olgan holda tashqi moliyalashtirish imkoniyatini beruvchi bozor sifatida tasniflanadi. Kapital bozori faoliyatining asosiy maqsadi kreditorlarning mavjud mablag'larini, o'z biznesini moliyalashtirish

uchun foydalanadigan qarz oluvchilar o'rtasida eng foydali tarzda taqsimlashdir [6].

Ta'kidlash kerakki, keyingi yillarda mamlakatimiz iqtisodchi olimlari tomonidan ham milliy qimmatli qog'ozlar bozorini takomillashtirishga doir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilib kelinmoqda.

Fond bozori-qimmatli qog'ozlar emissiyasi va ularning oldi-sotdisi bilan shug'ullanadigan sohasi va qimmatli qog'ozlar muomalasi bo'yicha moliyaviy munosabatlar majmui bo'lib, uning asosiy vazifasi «jamg'arma-investitsiya» mexanizmini ishga tushirish, kengaytirilgan takror ishlab chiqarishga va texnika taraqqiyotiga zarur bo'lgan moliyaviy mablag'larni to'plash va taqsimlash, yuridik va jismoniy shaxslarning sarmoyalarini jalb qilish, uni yanada ko'paytirish va iqtisodiyot tarmoqlariga yo'naltirish orqali iqtisodiyotning modernizatsiyalashuvini ta'minlash kabilardan iborat [7]. Mamlakat moliya tizimining tarkibiy qismi sifatida fond bozori bir qator iqtisodchilarning ilmiy ishlarida bo'sh pul mablag'larining harakatini ta'minlovchi mexanizm sifatida qaraladi. U qarz oluvchiga kapital mablag'larni sotib olish uchun mablag'larni jalb qilish imkonini beradi. Ushbu yondashuvlar bilan fond bozorining mohiyatiga oid ta'riflar chegaralanmaydi. Bozorning ushbu turi bozor iqtisodiyotining muayyan rivojlanish davrida pul muomalasining yangi shakliga bo'lgan talabning yuzaga kelishi bilan paydo bo'ldi [8].

Qimmatli qog'ozlar bozori tushunchasining mohiyatini aniqlashtirishning murakkabligi shunda ko'rinadiki, uning infratuzilmasi moliyaviy bozorning qismi hisoblangan pul bozori bilan chambarchas bog'liq va moliyaviy instrumentlar kapital bozori va pul bozori uchun bir xildir. [9]

Тадқиқот усуллари (Методология/Methodology).

Maqolada korporativ tuzilmalarda aksiyalar bozori bilan moliyaviy resurslar jalb qilish, milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda aksiyalar bozorining o'rni va ahamiyati, ilmiy asoslarini yoritishga qaratilgan iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlanmalari tadqiq etilgan. Shuningdek tadqiqotda matematik-statistik modelashtirish, qiyosiy tahlil, korrelyatsiya va regressiya, mantiqiy fikrlash kabi usullardan foydalanilgan.

Таҳлил ва натижалар (Анализ и результаты. Analysis and results).

Yangi O'zbekistonni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida mamlakatimizda qimmatli qog'ozlar bozori rivojlanib bormoqda. Bu sohada qabul qilinayotgan qarorlar natijasida aksiyalar bozorida institutsional investorlarning faolligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ularning ayrimlari hususida fikrlarimizni davom ettiramiz. Kapital bozorini rivojlantirish borasida belgilab berilgan quyidagi ustuvor vazifalar aksiyalar bozorida ijobiy tendensiyalarni kuzatish imkonini beradi, deb o'ylaymiz:

- 2028 yil 31 dekabr qadar «Qimmatli qog'ozlar markaziy depozitariysi» AJ, «O'zbekiston respublika valyuta birjasi» AJ va «Toshkent» respublika fond birjasi» AJ mablag'larni maqsadli ravishda ularni rivojlantirishga yo'naltirgan holda dividendlarni hisoblash va to'lashdan ozod qilinishi;

- kapital bozori sohasida «Tartibga solish qumdoni» maxsus huquqiy rejimi joriy qilinishi;

- aksiyalar ommaviy joylashtirilganda korxonalar xodimlari korxona tomonidan joriy qilingan o'z xodimlarining aksiyalarga egalik qilish rejasi (ESOP) doirasida ularga ushbu aksiyalarni sotib olish bo'yicha imtiyozli huquqni taqdim etish. Bunda, ularning aksiyalarni sotib olishga yo'naltiradigan oylik ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlaridan oshmaydigan mablag'lari jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'idan ozod qilinishi;

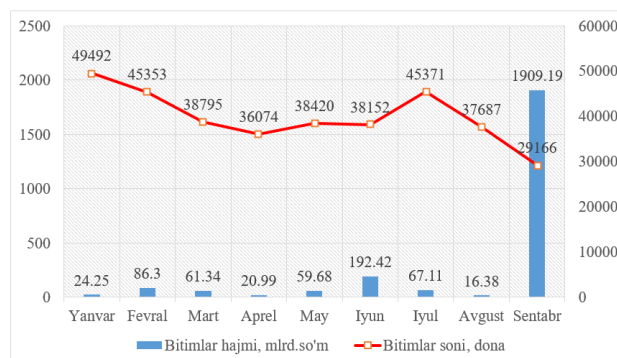
- soliq to'lovchining soliq davri davomida jami mehnatga haq to'lash eng kam miqdorining yuz baravarigacha bo'lgan miqdordagi ish haqi va boshqa daromadlaridan mahalliy fond bozorida emissiya qilingan qimmatli qog'ozlarni sotib olish uchun shaxsiy investitsiya hisobvarag'iga yo'naltiriladigan daromadlarini ularni o'n ikki oy ichida qaytarib olmaslik sharti bilan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'idan ozod qilinishi;

- davlat ulushi 50 foiz va undan yuqori bo'lgan korxonalarning aksiyalari fond bozorida ommaviy taklif qilish orqali joylashtirilgandan so'ng kamida yetti yil davomida mazkur korxonalar sof foydasining kamida 30 foizi dividend to'lashga yo'naltirilishi. [10]

Qimmatli qog'ozlar bozorida amalga oshirilgan bu kabi islohotlar tom ma'noda bozorning tarixiy o'zgarishi sifatida qabul qilinishi bilan bir

qatorda, qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar uchun har tomonlama manfaatli loyihalarda ishtirok etish imkonini beradi.

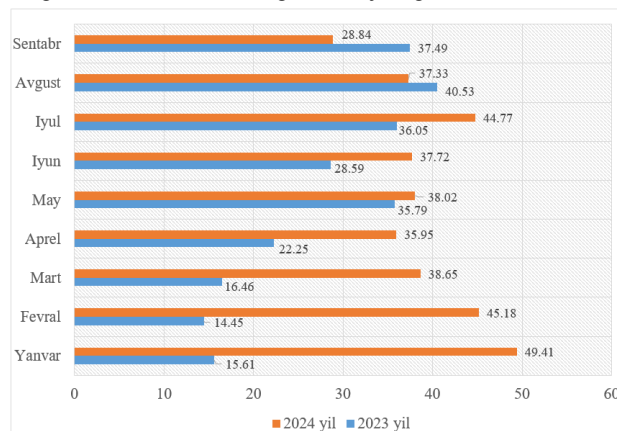
2024-yilning 9 oyi davomida «Toshkent» RFB birja kotirovkalash varag'iga kiritilgan emitentlarning qimmatli qog'ozlari bilan umumiy qiymati 2,44 trln. so'mlik 358 510 ta bitim tuzildi. Bitimlar obyektlari 99 ta emitentning 15,66 mlrd dona qimmatli qog'ozlari bo'ldi. Bitimlar hajmining eng yuqori ko'rsatkichi 16 -sentabrda amalga oshirilgan bo'lib, bu ko'rsatkich bir savdo kunida 1,89 trln. so'mdan oshdi; minimal ko'rsatkich esa 8-avgustda qayd etilib, bitimlar hajmi 45,66 mln. so'mni tashkil etdi. Bitimlar soni bo'yicha eng ko'p bitimlar 19-iyulga to'g'ri kelib, o'shanda bir savdo kunida 3 894 ta bitim qayd etildi. Barcha platformalarda tuzilgan o'rtacha kunlik bitimlar soni 1 938 taga, o'rtacha kunlik bitimlar hajmi esa 13,18 mlrd. so'mga teng bo'ldi (1-rasm).

1-rasm. 2024 yilning 9 oyi bo'yicha savdolar hajmi va bitimlar soni [11]

2024-yilning 9 oyi davomida amalga oshirilgan bitimlar hajmi va sonini 2020-2023 yillarning shu davrlari bilan solishtirganda, bitimlar hajmi va sonining sezilarli darajada oshganini qayd etish joiz. 2024-yilda ko'rib chiqilayotgan davrdagi bitimlar soni 2023-yilning 9 oyiga nisbatan 44,01 foizga va bitimlar hajmi 3,52 foizga oshgan. Shuni ta'kidlash kerakki, o'tgan besh yil davomida bitimlar soni o'sishida ijobiy dinamika kuzatilmogda. Qimmatli qog'ozlar bozorida asosiy savdo maydoni bo'lgan G1-«Main Board» savdo platformasida 88 ta emitentning aksiyalari bilan umumiy qiymati 102,00 mlrd. so'mlik 355 922 ta bitim tuzildi (2-rasm).

Bitimlarning eng katta hajmi «UzAuto Motors» AJning /UZMT/ oddiy aksiyalari bilan tuzilgan 22,79 mlrd. so'mlik bitimga to'g'ri keldi. T1- «Nego Board» savdo maydonida, ya'ni, muzokaralar auktsion rejimida, hajmi chiqarilgan qimmatli qog'ozlar umumiy sonining kamida 1% ni tashkil etadigan qimmatli qog'ozlar paketlari bilan bitimlar tuziladigan bitimda, ko'rib chiqilayotgan davrda 21 ta emitentning qimmatli qog'ozlari bilan umumiy qiymati 135,13 mlrd. so'mlik 97 ta bitim qayd etildi. Bitimlarning eng katta hajmi «Xalq Banki» ATBning /XKBK/ oddiy aksiyalari bilan tuzilgan bo'lib 1,84 trln. so'mni tashkil etdi. «O'zelektroterm» AJning /UZETP/ imtiyozli aksiyalari bilan tuzilgan 3 071 so'mlik savdo eng kichik hajmdagi bitim bo'ldi.

2-rasm. Aksiyalar bozorining Main Board savdo maydonidagi bitimlar soni dinamikasi (ming dona) [12].

«Stock Market» aksiyalar bozorining «Main Board» savdo maydonida yirik bitimlar hajmi iyun oyiga to'g'ri kelib, 27,11 mlrd. so'mni tashkil etgan. Ushbu ko'ratkichni 2023-yilning xuddi shu davri bilan solishtirganda, 6,50% ga kamayganini ta'kidlab o'tish mumkin.

«Main Board» savdo maydonidagi eng kam bitimlar hajmi-5,79 mlrd. so'm, may oyiga tog'ri keldi. [13]

2024 yilning 9 oyi davomida iqtisodiyotning 10 ta tarmog'idagi AJ va MChJ qimmatli qog'ozlari oldi-sotdisi amalga oshirildi, ulardan banklar sohasiga tegishli bo'lgan qimmatli qog'ozlar eng ko'p sotilgan va ular bilan 234 237 ta bitim tuzilgan. Undan keyingi o'rinni boshqa tarmoqlar emitentlarining qimmatli qog'ozlari bilan tuzilgan - 27 338 dona bitimlar egalladi. Eng kam bitimlar soni "Lizing" tarmog'ida - 635 donaga teng bo'lgan emitentlarning qimmatli qog'ozlari bilan tuzilgan bitimlarga to'g'ri keldi. Hisobot davridagi birjaviy bitimlarning eng katta hajmi bank sohasiga oid kompaniyalarning qimmatli qog'ozlari bilan tuzilgan bitimlar hisobiga to'g'ri kelib (2,16 trln. so'm), bu bitimlarning umumiy hajmining 88,80 foizini tashkil etgan. Boshqa iqtisodiy sohaga taaluqli kompaniyalar qimmatli qog'ozlari bilan - 153,62 mlrd. so'm hamda sanoat tarmog'iga kiruvchi tashkilotlarning qimmatli qog'ozlari bilan - 38,74 mlrd. so'mlik bitimlar qayd etildi. Eng kam hajmdagi bitimlar esa "Lizing" sektoriga tegishli emitentlarning qimmatli qog'ozlari bilan amalga oshirilgan bo'lib, 16,72 ming. so'mni yoki umumiy birja aylanmasining 0,0007% ni tashkil etdi. [14]

Fikrimizcha, mamlakatimizda kapital bozorini rivojlantirishning maqsadi barcha toifadagi investorlar uchun resurslarni yo'naltirish va kapital jamlash uchun samarali bozorni yaratish orqali uni iqtisodiyotning asosiy moliya bozorlaridan biriga aylantirishni nazarda tutadi. Bozorni rivojlantirish yo'nalishlari sifatida esa, qimmatli qog'ozlarning zamonaviy turlarini joriy etish orqali investorlarga turli tanlovlar taqdim etish shuningdek xalqaro kapital bozoriga "chiqish"da moliyaviy savodxonlikni oshirishga doir elektron platformalarni rivojlantirish kerak. Aytishimiz mumkinki, joriy davrda O'zbekiston fond bozori rivojlanishning zamonaviy bosqichida bo'lib sekin-asta o'sishda davom etmoqda. Bugungi kunda qimmatli qog'ozlar bozorida sotiladigan ko'plab aksiyalar va obligatsiyalar mavjud bo'lib, ularning umumiy soni 100 dan ortiq qimmatli qog'ozlarni tashkil etmoqda. Tadqiqotlar jarayonida aniqlandiki, bugungi kunda qimmatli qog'ozlar fond birjasi ko'proq IPO bo'lishidan manfaatdor bo'lib, shunda ko'proq kompaniyalar fond bozorida o'z aksiyalari va obligatsiyalarini chiqaradi. Albatta mazkur jarayonda davlatning roli muhim hisoblanadi, davlat kompaniyalariga ta'sir ko'rsatish vositalariga ega va bu davlat kompaniyalarini o'z qimmatli qog'ozlarini chiqarish uchun tayyorlash va IPOga olib chiqishda juda ijobiy rol o'ynashi mumkin.

Хулоса (Заклучение/Conclusion).

Korporativ tuzilmalarning aksiyalar bozoridagi ishtirokini tadqiq qilish jarayonida sohani yanada rivojlantirishga doir quyidagi xulosalar shakllantirildi.

Milliy iqtisodiyotda uzoq muddatli moliyalashtirishni talab qiladigan loyihalar uchun kapital eng yaxshi moliyalashtirish usuli hisoblanadi. Agar milliy fond bozori yuqori tendensiyalar bilan rivojlanadigan bo'lsa, mamlakat iqtisodiyoti moliyalashtirish bo'yicha ko'plab "yengillik"larga ega bo'ladi, chunki ko'plab kompaniyalar rivojlanishi uchun kapital jalb qilish, yangi ish o'rinlari yaratish, yangi loyihalarga sarmoya kiritish uchun ko'proq imkoniyatlarga ega bo'ladi. Qimmatli qog'ozlar bozori o'zining xususiyatidan kelib chiqqan holda, bo'sh turgan resurslarni "harakat"ga keltirib moliyaviy resurslarga ega bo'lgan kompaniyalar uchun ta'minot manbalarini topishga va undan samarali foydalanishga xizmat qiladi.

Qimmatli qog'ozlar bozoridagi asosiy muammolaridan biri, bu hali ham aksiyalarning likvidligini etishmasligi, ya'ni fond birjasida savdolarida ishtirok etadigan faol investorlar (xaridorlar va sotuvchilar) va investitsion jozibador qimmatli qog'ozlar juda kam hisoblanadi. O'zbekistonda moliyaviy jihatdan barqaror kompaniyalar ko'p bo'lsada, afsuski, ular turli sabablarga ko'ra o'z aksiyalarini birjaga chiqarmaydilar. Bunday kompaniyalarga davlat kompaniyalari bilan birga hususiy kompaniyalarni ham misol qilib keltirish mumkin. Shuningdek, xalqaro amaliyotda bo'lgani singari pensiya jamg'armalari mahalliy institutsional investorlar ham mavjud emas. Sug'urta kompaniyalarining institutsional investor sifatidagi roli qimmatli qog'ozlar bozorida judayam past hisoblanadi.

Kapital bozorini rivojlantirishni rag'batlantirish uchun huquqiy-me'yoriy muhitni takomillashtirish, firibgarlikka qarshi choralarni kuchaytirish, risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish, moliyaviy savodxonlikni oshirish, texnologik infratuzilmani rivojlantirish, axborotdan foydalanishni ta'minlash va investorlarning huquqlarini himoya qilishning samarali mexanizmlarini yaratish zarur. Bozordagi bu vazifalar nafaqat tartibga soluvchi tashkilotlar balki kapital bozorini rivojlantirishga doir institutlar, bozor ishtirokchilari, nodavlat tashkilotlar hamda bozorlarda biznes amaliyotini yaratish va shakllantirish imkoniyatiga ega bo'lgan alohida yirik institutsional investorlar tomonidan ham amalga oshirilishi mumkin.

Qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirishdagi muhim omillardan biri bu bozorda portfel investitsiyalarni ko'paytirish hisoblanadi. Chunki xorijiy investorlarni qimmatli qog'ozlar bozoriga jalb qilishda yuqori samaradorlikka ega bo'lgan portfellar zarurdir.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 2 sentyabrdagi PQ-291-son "Kapital bozorini rivojlantirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.
2. J. Yao and C. Yang, Financial technology and climate risks in the financial market, International Review of Financial Analysis (2024), <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2025.103920>
3. Tatiana Didier, Ross Levine, Ruth Llovet Montanes, Sergio L. Schmukler Capital market financing and firm growth, Journal of International Money and Finance, Volume 118, 2021, 102459, ISSN 0261-5606, <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2021.102459>. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261560621001108>)
4. Rafał Czapryn, Łukasz Wójtowicz The Influence of the Capital Market on Economic Growth in the USA. Central european review of economics & finance vol. 35, No. 4(2021), pp. 5-14.
5. Saumitra Jha, Moses Shayo, Chagai M. Weiss, Financial market exposure increases generalized trust//Journal of Public Economics Volume 242, 2025, 105303, ISSN 0047-2727, <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2025.105303>.
6. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047272725000015>)
7. Alden E., Strauss R. How America stacks up: Economic competitiveness and US policy. – Council on Foreign Relations Press, 2016.
8. Sultonov Sh.N. O'zbekistonda fond bozorini rivojlantirish yo'llari//Iqtisodiyot va ta'lim, 2022-yil 5-son.
9. Xoliqov U.R. Fond bozori: nazariya va talqin//“Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2016 yil.
10. Burkhanov A. U., Hamdamov O. N. Financial management. Textbook //T.:»Innovative development publishing house», -2020.
11. Tursunova N.R. Korporativ moliyani boshqarishda moliyaviy ta'minotni samarali tashkil etish yo'llari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati – TML: Toshkent – 2019, 21 b.
12. www.napp.uz - O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligining rasmiy veb-sayti.
13. www.uzce.uz – Toshkent RFBning rasmiy veb-sayti
14. Баратова Динора Алишеровна. (2024). СУГУРТА БОЗОРИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ ВА ИННОВАЦИЯЛАР. Страховой рынок Узбекистана, 1(12), 51–52. https://doi.org/10.55439/INS/vol1_iss12/236
15. Maxmudov, S., & Jomurodov, H. (2024). MILLIY FOND BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO FOND BOZORLARIGA INTEGRATSIYA JARAYONI. Страховой рынок Узбекистана, 1(7), 84–87. https://doi.org/10.55439/INS/vol1_iss7/132